

Pardubice

Městská naučná stezka

Průvodce po pardubických památkách

www.ipardubice.cz

PŘEHLED

1	Hlavní nádraží	30	Kostel Zvěstování Panny Marie
2	Staré nádraží	31	Evropský spolkový dům –
Občanská záložna
3	Náměstí Čs. legií,
Univerzita Pardubice	32	Dům U Jonáše
4	Dům Josefa Otty	33	Morový sloup
5	Pomník bratraců
Veverkových	34	Radnice
6	Kostel sv. Jana Křtitele	35	Wernerovský dům
7	Nájemní a obchodní domy	36	Krajská knihovna
8	Dům Rolnického družstva	37	Zelená brána
9	Domy ve stylu art deco
a secesní dům	38	Městská spořitelna
10	Palác Pasáž	39	Komerční banka
11	Secesní domy na třídě Míru	40	Zvonice u kostela
sv. Bartoloměje
12	Krausův dům	41	Arciděkaný kostel
sv. Bartoloměje
13	Obchodní centrum Grand	42	Střední průmyslová škola
potravinářská
14	Městské divadlo	43	Děkanství
15	Ředitelství pošt a telegrafů	44	Městská struha
16	Státní reálka	45	Soubor památných jerlínů
japonských
17	Husův sbor	46	Pernštýnská ulice
18	Vila v Jiráskově ulici	47	Bělobranské náměstí
19	Matičíní jezero	48	Automatické mlýny
20	Vila v Bulharské ulici	49	Zámecká ulice
21	Messanyho vila v Bulharské ulici	50	Přihrádek s pozdněgotickou
bránou
22	Kamenná vila	51	Zámek
23	Kostelíček Sedmibolestné
Matky Boží	52	Zámecké valy
24	Dům Charlotty Masarykové	53	Tyršovy sady
25	Bubeníkovy sady	54	Zdymadlo na Labi
26	Obecní domy na Čechově
nábřeží	55	ČEZ Arena
27	Prokopův most	56	Památné stromy – dubová alej
na levém břehu Labe
28	Okresní soud a střední
průmyslová škola chemická	57	Tesco (dříve Prior)
29	Stará reálka		

1

Hlavní nádraží

Pernerovo náměstí čp. 217

GPS: 50° 1' 56.756" N, 15° 45' 24.285" E

Návrh 1949, Karel Řepa, Karel Kalvoda, Josef Danda,
realizace 1958.

Jedna z nejvýznamnějších staveb poválečného funkcionalismu
u nás, je památkově chráněna.

I po více než padesáti letech plného provozu je jedním z nejpří-
jemnějších nádraží v republice. Pohodlí cestujícím poskytuje velká,
vzdušná a vytápěná hala, kterou díky skořepinovému zastřešení
neruší žádné sloupky. Nádraží je významným dopravním centrem,
jehož součástí je i hotel, populární bylo také podzemní kino.

Interiér haly zdobily černobílé fotografie turistických cílů
Československa, které byly nyní nahrazeny barevnými fotogra-
fiemi zajímavých míst Pardubického kraje autora
Štěpána Bartoše.

2

Staré nádraží

Hlaváčova čp. 206

GPS: 50° 1' 55.181" N, 15° 45' 57.185" E

Výstavba první nádražní budovy započala roku 1844 v souvislosti s výstavbou železniční trati Praha–Olomouc. Když byla roku 1856 stavěna trať z Pardubic do Liberce, byla zahájena stavba druhého pardubického nádraží. Jeho kuriozitou byla zastřešená nástupní hala, podobná té, jakou známe z pražského hlavního nádraží. Průčelí se neslo v pozdně klasicistním slohu, okna byla půlkruhově zaklenutá a ve středu se nacházel ozdobný trojúhelníkový štít.

V devadesátých letech 19. století budova již nepostačovala potřebám cestujících, proto v letech 1906–08 proběhla její rekonstrukce.

Nádražní budova byla vážně poškozena náletem spojeneckých vojsk 24. srpna 1944. Zasažena byla také výpravní budova, pobořena byla hala nad osobním kolejíštěm. Již tehdy se ale živě hovořilo o přestavbě stanice, proto byla oprava provedena pouze v nejnútnejším rozsahu.

Od 1. května 1958 začala namísto původní nádražní budovy sloužit budova, nová tzv. nové nádraží.

3

Náměstí Čs. legií, Univerzita Pardubice

náměstí Čs. legií 565

GPS: 50° 2' 2.137" N, 15° 46' 2.825" E

Náměstí Čs. legií tvoří centrum Nového města, které se začalo rozvíjet hlavně po r. 1914 směrem ke starému nádraží (dnešní Havlíčkova ulice). Severní stranu náměstí (za pomníkem TGM) lemují bohatá průčelí obytných domů z dvacátých let minulého století. Domy byly původně určeny pro státní zaměstnance, především zaměstnance poštovního úřadu a vojsko.

Náměstí bylo od počátku navrženo jako městský park. Některé stromy jsou tedy již téměř sto let staré. Rekonstrukce parku proběhla v roce 2007 dle návrhu arch. Jaroslava Menšíka. V parku je umístěn pomník prezidenta T. G. Masaryka, který stojí na místě původní sochy z roku 1928, jež byla v době druhé světové války odstraněna. Pomník, jehož autorem je akademický sochař Jaroslav Brož, se na náměstí vrátil roku 1998. Jižní část náměstí tvoří blok budov Univerzity Pardubice, přičemž nejstarší část patří bývalé Vyšší státní průmyslové škole. Návrh 1898 Jindřich Fialka, realizace 1899. Škola měla oddělení strojní, stavební a vychovávala též mlynáře. Po 2. světové válce budova sloužila spolu s novou přístavbou Vysoké školy chemicko-technologické.

4

Dům Josefa Otty

Smilova čp. 397

GPS: 50° 2' 4.200" N, 15° 46' 20.305" E

Dům majitele tiskárny byl stavěn v letech 1921–32 dle návrhu architekta Karla Řepy.

Plasticky pravoúhlými a válcovými arkýři modelovanému korpusu nárožního městského domu dodává klasicizující výraz lizénový řád vybíhající zaoblenými krčky nad korunní římsu. Interiéru vévodí elegantní patrová schodišťová hala s vitrážovým oknem a betonovým stropním roštem.

5

Pomník bratraců Veverkových

GPS: 50° 2' 6.4041515" N, 15° 46' 17.1162987" E

Pomník bratraců Veverkových, vynálezců ruchadla, kteří se narodili v Rybitví u Pardubic. Pochází z roku 1883, jeho autorem je Josef Strachovský. Původně byl postaven v prostorách křižovatky dnešního Masarykova náměstí a základní kámen k němu byl položen 31. 8. 1883.

Památník byl pořízen z výtěžku sbírky konané na celém území Čech a Moravy a za obrovského zájmu veřejnosti jej 8. 9. 1883 odhalil jeden z vůdců českého národního obrození dr. František Ladislav Rieger.

6

Kostel sv. Jana Křtitele

Bratranců Veverkových

GPS: 50° 2' 8.685" N, 15° 46' 16.352" E

Původně pozdně gotický jednolodní kostel z let 1509–10 vybudovaný spolu se špitálem nákladem Viléma z Pernštejna. Dostavěn byl v letech 1563–1570 místním stavitelem V. Všetečkou. Ten je také autorem kostnice, na jejíž základech vyrostla roku 1788 nová zvonice kostela.

Kostel byl původně hřbitovní a špitální. Po staletí se zde nacházel hlavní městský hřbitov. Ten byl zrušen roku 1904, kdy tu byl Okrašlovacím spolkem zřízen park. Některé náhrobky z 16. a 17. století se v okolí kostela nacházejí dodnes.

7

Nájemní a obchodní domy

třída Míru čp. 72, 71

GPS: 50° 2' 10.235" N, 15° 46' 16.980" E

Dům čp. 72, kde dnes sídlí Česká spořitelna, byl postaven roku 1971 dle návrhu architekta Luboše Drimla. Sídlilo zde oblastní ředitelství Restaurací a jídelen, v přízemí býval oblíbený bufet. Objekt byl nazván Corso podle oblíbené promenády – korsa Pardubáků, kteří tudy chodili a obraceli se v těchto místech zpět k Zelené bráně. Po roce 1989 dům zakoupila Česká spořitelna a podle návrhu arch. L. Drimla nechala zrekonstruovat. Atraktivitu dům získal díky skleněnému obkladu.

Sousední dům čp. 71 navrhl Stanislav Kratochvíl v duchu strohého funkcionalismu. Realizace 1934–35. Horizontální pásy oken, zaoblené linie obchodních výkladů a odsazené nejvyšší patro s terasou jsou typickými prvky meziválečné funkcionalistické architektury.

8

Dům Rolnického družstva

třída Míru čp. 79

GPS: 50° 2' 12.2093061" N, 15° 46' 17.7149677" E

Původně dům Rolnického družstva čp. 79 postavený v r. 1937 dle návrhu architekta Karla Řepy. V sousedství byla v době realizace mlékárna, která zde působila do roku 1970.

Obchodně-činnovní dům s citlivě plasticky řešenými fasádami s kombinací omítky a vícebarevných keramických obkladů. Výrazný prvek představuje rizalit s pláštěním ze skleněných cihel s vnitřním schodištěm s autentickým kovovým zábradlím a subtilní drátěnou výplní.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

9

Domy ve stylu art deco a secesní dům

Sladkovského čp. 994, 995, 767

GPS: 50° 2' 8.425" N, 15° 46' 23.863" E

Dva domy čp. 994, 995 ve stylu art deco s kubistickými detaily jsou z let 1921–23 od architekta Oldřicha Lisky. Sochařská výzdoba pochází z dílny Josefa Škody.

Navazující secesní dům čp. 767 zaujme především detaily s tematikou Kunětické hory a Pardubic.

DOMY JSOU ZAPSÁNY MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

10

Palác Pasáž

třída Míru čp. 60

GPS: 50° 2' 12.819" N, 15° 46' 30.167" E

V místech dnešního obchodního a obytného domu Pasáž stával na počátku 16. století dům, který byl v majetku Českých bratří. Městský dům s obchodní pasáží byl realizován v letech 1925 dle návrhu Ladislava Machoně ve stylu art deco.

Pasáž má pro Pardubice skutečně městotvorný význam. Uliční průčelí je pětipodlažní s horizontálními pásy podél oken a keramickými obklady tvořenými ze stejných prvků, jako jsou například ozubená kolečka nebo hřídele. Na průčelí do třídy Míru můžeme vidět sochy Rybáře, Tkalce, Truhláře a Slévače od Karla Dvořáka; keramické obklady, které jsou připomínkou pernštejnských Pardubic, jsou dílem Karla Pokorného.

Pasáž s bytovými jednotkami měla po svém dokončení také 28 obchodů a dokonce podzemní restauraci. Obdivu se dočkalo i valené prosklené zastřešení a barvami hýřící lunetová malba pražského malíře A. V. Hrstky s náměty tělovýchovy. Tyto lunetové malby však byly v šedesátých letech odstraněny.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

11

Secesní domy na třídě Míru

třída Míru čp. 110, 109, 763

GPS: 50° 2' 14.447" N, 15° 46' 31.224" E

Obchodní a obytné domy byly realizovány v secesním stylu v roce 1908 pravděpodobně dle návrhu architekta Jaroslava Kohoutka. Domy mají pozoruhodnou keramickou výzdobu fasád. Secesní figury tří sousedních domů společně charakterizuje jemná gradace průčelí s vyklenutými patrovými arkýři s cihelnými obrubami, keramickým vegetabilním dekorem a nápaditě tvarované štíty.

Dům Josefa France čp. 109 je vyzdoben reliéfem boha obchodu Merkura od V. Čížka. V přízemí domu býval velký železářský obchod, novostavbu domu čp. 110 si pořídili manželé Waltrovi, kteří zde měli obchod se sklem, první brusírnou skla ve městě a výrobou zrcadel. Dům nesl název U Lva. Dům čp. 763 byl majetkem manželů Hostovských. Ti vlastnili velkoobchod s obilím, proto na domě vidíme reliéf „Žně“.

VŠECHNY TŘI DOMY JSOU ZAPSÁNY MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

12

Krausův dům

třída Míru čp. 113

GPS: 50° 2' 15.209" N, 15° 46' 33.499" E

Dům vlastnil od r. 1850 Josef Kraus c.k. poštmistr, později Arthur baron z Krausů – zakladatel lidové hvězdárny a mecenáš sportu a Ing. Jana Kašpara.

Dům má významné místo na třídě Míru, která je nejen hlavní městskou třídou, ale byla též osou rozvoje města v 19. století o tzv. Zelené předměstí, pojmenované podle Zelené brány.

V roce 1874 v domě poobědval císař František Josef I. s manželkou Alžbětou, zvanou Sissi, kteří se v Pardubicích zúčastnili parforsního honu na jelena.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

13

Obchodní centrum Grand

náměstí Republiky čp. 1400

GPS: 50° 2' 15.922" N, 15° 46' 35.823" E

Bývalý Grandhotel a Okresní dům, reprezentační a společenské centrum města a východních Čech (kino, shromažďovací sál, kavárna, restaurace, hotel) navržené architektem Josefem Gočárem. Budova byla postavena roku 1931 u příležitosti v Pardubicích konané 1. celostátní výstavy Tělovýchovy a sportu, později přešla do vlastnictví Restaurací a jídelen, které ji naneštěstí nechaly zcela zchátrat.

V 90. letech 20. století byl komplex nákladně rekonstruován na obchodní centrum (1997–2000), původní funkci se bohužel nepodařilo zachovat. Dům vyniká modrošedým sklokeramickým obkladem, ale i zaobleným nárožním proskleným rondelem, který byl v době svého vzniku typickým prvkem funkcionalistické architektury.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

14

Městské divadlo

náměstí Republiky

GPS: 50° 2' 12.986" N, 15° 46' 39.093" E

Již v roce 1880 byl ustanoven Spolek pro zřízení divadelního domu. Po dlouhých průtazích spojených s nedostatkem finančních prostředků byla stavba divadla zahájena v roce 1906. Autorem návrhu byl Antonín Balšánek.

Plastická výzdoba byla zhotovena dle návrhu B. Kafky (socha GENIA nad průčelím), mozaiky na budově jsou dle návrhu F. Urbana (Libušin soud a Žižka před Prahou). Autorem deseti medailonků dramatiků a skladatelů po obvodu pláště budovy je místní sochař B. Vlček. Medailonky představují: B. Smetanu, J. K. Tyla, E. Bozděcha, V. K. Klicperu, J. J. Kolára, Z. Fibicha, K. Bendla, A. Dvořáka, A. Jiráska a B. Němcovou.

Secesní divadelní budova uzavírá prostor náměstí Republiky na jihu a Smetanova náměstí na západě, její výstavba probíhala souběžně se vznikem obou náměstí, kde předtím protékala řeka jako součást opevnění města.

Divadelní budova vyniká efektním průčelím s visutým balkonem, obroubeným kovovým zábradlím. Divadlo bylo dokončeno v roce 1909, v roce 1925 bylo rozšířeno o druhé patro.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

15

Ředitelství pošty a telegrafů

náměstí Republiky čp. 12

GPS: 50° 2' 14.284" N, 15° 46' 41.024" E

Po vzniku samostatného Československa byla zřízena ředitelství pošty v Praze, Pardubicích, Brně, Opavě, Bratislavě, Košicích a Užhorodu. Reprezentační budova pro pardubické ředitelství byla postavena v roce 1924 dle návrhu architekta Ladislava Machoně. Tato budova je jednou z nejkrásnějších Machoněových prací vůbec. Stojí na místě bývalých hradeb. Severní stěna je zjemněna mělkým zvlněním, jako když vítr fouká do plachet, které ji rozvolňuje. K tomu přispívá také keramický obklad, který je jednotícím prvkem s dalšími budovami na Smetanově náměstí. Hlavní vchod je z výtvarně zdůrazněného nároží se čtyřmi sloupy naproti divadlu.

Pozornost si zaslouží zvláště řešení interiéru vestibulu a schodišťové haly navazující na vestibul. Plastická výzdoba – O. Španiel a J. Horejc – Pernštejnští zubří ve vestibulu.

Budova sloužila poštovníctví do roku 1939, kdy ji zabrali Němci a zřídili zde Oberlandrát. Tehdy zde mělo sídlo i pověstné pardubické gestapo. V roce 1949 se tu zabydlel pardubický Krajský národní výbor, po jeho zrušení Okresní národní výbor a od roku 1992 zde sídlil Okresní úřad. V současné době se o provozování budovy dělí Magistrát města Pardubic a Krajský úřad Pardubického kraje.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

16

Státní reálka

Karla IV. čp. 13

GPS: 50° 2' 14.186" N, 15° 46' 46.025" E

Budova byla postavena v letech 1925–29 dle návrhu architekta Ladislava Machoně.

Řešení areálu nese stopy moderního klasicismu (prvky egyptské architektury) a spolu s bývalým ředitelstvím pošt a telegrafů od téhož architekta vytváří ojedinělým způsobem stylově jednotný prostor Smetanova náměstí.

Budově dominuje nárožní věž se vstupem a postavou studenta od Karla Pokorného. Od svého vzniku zde sídlila Státní reálka, která byla v roce 1941 přeměněna v druhé reálné gymnázium. V padesátých letech zde působil pedagogický institut, od roku 1965 pak Střední průmyslová škola elektrotechnická, která zde sídlí dodnes.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

17

Husův sbor

Jiráskova 1270

GPS: 50° 2' 3.144" N, 15° 46' 50.848" E

Realizován 1927–28 dle návrhu architekta Ferdinanda Potůčka ve stylu moderního klasicismu. Asketická stavba zajímavým způsobem dotváří nároží městského bloku a svým hmotovým řešením jakoby vybízí příchozí ke vstupu do budovy.

Stavba má obloukovou sloupovou předsíň, nad níž je hmota rozevřené budovy.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

18

Vila v Jiráskově ulici

Jiráskova 1445

GPS: 50° 1' 58.093" N, 15° 46' 53.254" E

Původně vila Antonína Čížka, ředitele Občanské záložny, která měla zásadní význam pro hospodářský a kulturní rozvoj města. Autorem je Bedřich Adámek, který navrhl též několik pavilonů v pardubické nemocnici. Vila byla dokončena v r. 1929.

Efekt odlehčujícího prosklení celé spodní části předstupujícího půlválce schodiště vytváří výrazný poznávací znak domu, jehož plochou střechu doplňuje obytná terasa. Uspořádání zahrady s pískovými cestičkami, květinovými záhony a ovocným sadem navrhoval pardubický zahradní architekt Václav Vetešník, autor sadových úprav zámeckých valů a jiřinkové zahrady v Tyršových sadech.

19

Matičín jezero

GPS: 50°2'5.838"N, 15°47'6.802"E

Vzniklo v souvislosti s regulací (napřímením) Chrudimky provedené v letech 1909–11. Jedná se o oddělení slepého ramene Chrudimky. Na jeho břehu stávala dříve dřevěná restaurace, kterou za první republiky spravovala pardubická Matice školská. Podle ní byl okolní park pojmenován Matičín ostrov a jezero Matičín. Ve dvacátých letech minulého století zde bylo populární kluziště. Vodní plocha se původně regulovala dle okolností proti možnému zaplavení.

Na severu na něj navazují Bubeníkovy sady, s nimiž jezero společně tvoří klidovou zónu.

20

Vila v Bulharské ulici

Bulharská čp. 655

GPS: 50° 1' 58.093" N, 15° 46' 53.254" E

Původně vila stavitele Viktora Kříže. Realizace 1925–26 dle návrhu Karla Řepy. Dvoupodlažní rodinný dům je zakryt předstupující sedlovou a valbovou střechou. Charakteristické je použití režného zdiva, popínavé zeleně a originální barevné řešení (včetně interiéru).

21

Messanyho vila v Bulharské ulici

Bulharská čp. 119

GPS: 50° 2' 1.514" N, 15° 47' 11.683" E

Původně vila chirurga MUDr. Františka Messanyho postavená v r. 1900–1901. Vilu v pseudorománském stylu navrhl a v roli investora rozestavěl pardubický architekt Boža Dvořák, který ji záhy po dokončení prodal. V době 1. světové války byl MUDr. Messany operátorem v tzv. Karanténě – velké vojenské nemocnici pro vojáky v Pardubicích. Jednopatrový dům byl původně téměř celý postaven z nepravidelných kamenných kvádrů, a má tak drsnou strukturu pláště připomínající tvrz.

Původně byla středem domu rozlehlá jídelna, z níž se po dřevěném schodišti stoupalo do patra s pěti obytnými pokoji. Při úpravě v letech 1904–1905 bylo vnitřní dispoziční schéma změněno, další proměnou vila prošla v roce 1920, když byl k zahradní frontě domu přistavěn balkon. Výtvarná kvalita domu byla znehodnocena účelovou přestavbou na dětské jesle v padesátých letech 20. století. Při vile se rozkládala velká zahrada navržená zahradním architektem Josefem Vaňkem v r. 1919.

22

Kamenná vila

U Kamenné vily čp. 144

GPS: 50° 1' 56.650" N, 15° 47' 15.223" E

Původně navrženo pro biskupa Josefa Doubravu. Realizace 1913–23 dle návrhu Boží Dvořáka. Romanticky působící vila s mnoha historickými detaily, náročně vyzdobenou fasádou i interiérem má sochařskou výzdobu od Dvořákova zetě, sochaře Miloslava Baše.

Realizace stavby s kamenným spárovaným pláštěm byla zahájena v roce 1913, budova byla snad původně zamýšlena jako odpočinkové sídlo pro Dvořákova přítele, královéhradeckého biskupa Josefa Doubravu. Dům však byl zřejmě stavěn nikoliv pro bydlení, ale spíše pro muzeální účely, měl být naplněn Doubravovou kolekcí církevního umění. Uměnímilovný biskup však zemřel v únoru 1921 ještě před dokončením stavby.

Vilu překrývá valbová střecha s pultovými vikýři. Původní hlavní uliční vstup ze západní strany předstupuje v nízkém krytém traktu, kolmo ke stavbě vybíhá podélná budova z neomítaného spárovaného kamenného zdiva, v původním záměru navrhovaná jako konírna.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

23

Kostelíček Sedmibolestné Matky Boží

Štrossova ulice

GPS: 50° 2' 13.415" N, 15° 47' 13.838" E

V místě „Kostelíčka“ stávala od roku 1542 Boží muka. Ta byla roku 1675 nahrazena dřevěnou kapličkou. Jakub Antonín Štross spolu s dalšími obyvateli Vysrkova se složili na výstavbu kostela. Ten byl postaven v roce 1710. Stavbu provedl Jakub Pešina v barokním slohu. Pod podlahou kostela je pochován mecenáš Jakub Štross.

Roku 1784 byl kostelík uzavřen, o tři roky později jej v dražbě koupila obec, definitivně byl „Kostelíček“ zachráněn roku 1791, kdy byl na základě nařízení císaře Leopolda vydán opět duchovním účelům. Na počest tohoto oživení se každý rok vždy třetí neděle po Velikonocích konala slavná kostelíčkovská pouť. Její tradice přetrvala až do třicátých let 20. století.

Kostelíček je opatřen ambity a barokní členěnou zdí. Nad vstupním portálem a v bočních polích můžeme vidět sochy Panny Marie, sv. Jáchyma a sv. Anny. Před vstupem nalezneme sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Augustina asi z dílny J. A. Devotyho.

KOSTEL JE NA SEZNAMU KULTURNÍCH PAMÁTEK.

24

Dům Charlotty Masarykové

Štrossova čp. 44

GPS: 50° 2' 15.912" N, 15° 47' 13.275" E

Na místě dnešního domu Charlotty Masarykové, jehož autorem je Oldřich Liska (viz též 26.), stával do roku 1910 statek hospodáře Havelky. Po zboření statku na jeho místě dlouho zůstávala jen velká jáma.

Od svého dokončení v roce 1923 sloužila tato rozsáhlá budova Okresnímu ústavu pro sociální péči. O něco později byla v přízemí zřízena mateřská škola, ve vyšších patrech se nacházely byty. Dnes v budově nalezneme kanceláře magistrátu města.

Z architektonického hlediska stavba zaujme především zdůrazněním své nárožní polohy náznakem věže.

25

Bubeníkovy sady

Bubeníkovy sady

GPS: 50° 2' 13.008" N, 15° 47' 2.294" E

První veřejný park v Pardubicích byl založen v letech 1879–1880 ve středu města na pravém břehu Chrudimky. Řeka s bohatým břehovým porostem starých stromů tvoří západní hranici parku s celkovou rozlohou cca 7,5 hektaru, který v posledních letech prošel rekonstrukcí.

Vyvýšená hráz Matičního jezera rozděluje park na dvě části. Severní část, která se rozkládá podél staré lipové aleje, je dendrologicky bohatší a intenzivně udržována.

Zde se také nachází pomník prvního starosty města Václava Bubeníka, který byl původně umístěn v parku u kostela sv. Jana Křtitele, kde byl starosta Bubeník pochován. Zajímavostí parku je netradiční, moderně řešená fontána akademického architekta Petra Davida z 90. let, v parku nechybí ani zahradní restaurace a dřevěné dětské hřiště.

26

Obecní domy na Čechově nábřeží

Čechovo nábřeží čp. 515–520, 526–529

GPS: 50° 2' 17.333" N, 15° 47' 1.887" E

Dva obecní domovní bloky vystavěné v letech 1919–24, navržené architektem Oldřichem Liskou, vytvářejí působivé předmostí Prokopova mostu. Zaoblená nároží s věžovitým zakončením zdůrazňují vjezd z centra města do nové městské části. Bloky jsou v dnešní době vzácným příkladem skloubení dobrého urbanismu a architektury. Fasády jsou bohatě rytmizované kubistickými prvky a cennou sochařskou výzdobou od pardubického sochaře Miloslava Bašeho.

Výstavba reprezentativního nábřeží na předmostí Prokopova mostu započala v souvislosti s regulací Chrudimky provedené v letech 1909–11.

27

Prokopův most

GPS: 50° 2' 17.587" N, 15° 46' 57.894" E

Železobetonový most přes Chrudimku vybudovaný v polovině 30. let 20. století na místě staršího železného mostu z roku 1911. Most je nazván po Ing. Josefu Prokopovi, majiteli továrny na mlýnské stroje, významném starostovi města, který se zasloužil např. o regulaci Labe a Chrudimky nebo o výstavbu elektrárny firmou Křižík.

Most byl realizován v r. 1935 a zpřístupňuje urbanisticky cennou lokalitu, která navazuje na centrum města – Čechovo nábřeží. Železobetonový most navrhl Ing. Bechyně s takovou směrlostí, že běžný uživatel si ani neuvědomí, že jde po obloukovém mostě. Most architektonicky ztvárnil Karel Řepa.

Původní železný most získal železniční pluk, který jej přesunul do svého vojenského cvičiště na Chrudimce, kde stojí dodnes.

PROKOPŮV MOST JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

A photograph of a modern, multi-story building with a grid-like facade, situated on a city street with trees and parked cars.

28

Okresní soud a střední průmyslová škola chemická

Na Třísele čp. 118

GPS: 50° 2' 20.118" N, 15° 46' 54.642" E

Dříve budova finančních úřadů a soudu postavená v r. 1937 dle návrhu architekta Ladislava Machoně. Po roce 1948 sídlil v prostorách po berním úřadu Okresní národní výbor Pardubice, od roku 1960 zde pak sídlila Střední průmyslová škola chemická.

A photograph of a large, historic building with a red-tiled roof and many windows, surrounded by trees and a few people walking in front.

29

Stará reálka

Komenského náměstí čp. 120

GPS: 50° 2' 17.990" N, 15° 46' 53.326" E

Dříve Vyšší reálné gymnázium postavené v letech 1884–86 dle návrhu architekta Františka Schmoranze. V roce 2010 rekonstruováno pro potřeby Krajského úřadu dle návrhu arch. Maléřových. Dům je vysunut do ulice Jahnovy pojmenované po Jiljím Vratislavu Jahnovi, prvním řediteli reálky, pardubickém patriotovi a básníkovi.

30

Kostel Zvěstování Panny Marie

Klášterní ulice

GPS: 50° 2' 17.990" N, 15° 46' 53.326" E

Kostel patří mezi nejstarší stavby v Pardubicích. Byl založen arcibiskupem Arnoštem z Pardubic před rokem 1349, v roce 1507 byl ovšem téměř zničen při požáru města. Do r. 1515 byl obnoven v pozdně gotickém stylu a z této doby také pochází krásná sklípková klenba. V letech 1616–1784 sloužil potřebám zdejšího kláštera řádu minoritů. V letech 1905–06 byl novogoticky restaurován architektem Božou Dvořákem.

Podzemní prostory byly využívány jako pohřební katakomby, jejich větší část pak po stavebních úpravách za 2. světové války sloužila jako kryt protiletectvé ochrany.

KOSTEL JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

31

Evropský spolkový dům – Občanská záložna

Pernštýnské náměstí 54, 55

GPS: 50° 2' 18.738" N, 15° 46' 47.959" E

Dnešní Klášterní ulici uzavírala brána barokního minoritského kláštera.

Od svého založení sídlila Občanská záložna v přízemí staré radnice. Koncem osmdesátých let 19. století se rozhodla postavit si vlastní budovu. Konkurzem byl vybrán projekt pražského stavitele Václava Kaury, který byl upraven dle návrhu Josefa Blechy, stavitele z Karlína. Stavba byla zadána Františku Desperátovi a ostatní práce místním živnostníkům. Původní budova byla stržena a koncem roku 1890 byl již nový, pseudorenesanční dům Občanské záložny pod střechou.

Záložna koupila ještě sousední dům čp. 55 a dokončila přístavbu dle návrhu architekta Boží Dvořáka. Průčelí krásí relíeфы od Viléma Amorta (Kristus, Žižka před Prahou, slyšení papežského legáta Fantina de Valle u krále Jiřího z Poděbrad).

Občanská záložna se výrazně zasloužila o rozvoj města. Zasluhou záložny byl například zbudován park v dnešních Bubeníkových sadech, přispívala městskému muzeu na nákup exponátů do sbírek, její peníze plynuly také do pardubického školství.

Od roku 1999 budova slouží jako Evropský spolkový dům.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

32

Dům U Jonáše

Pernštýnské náměstí čp. 50

GPS: 50° 2' 19.902" N, 15° 46' 48.179" E

Pozdně gotická budova se sklípkovou klenbou mázhausu z doby výstavby města po požáru roku 1507 a se štukovou výzdobou průčelí z roku 1797 od sochaře Jakuba Teplého zobrazující velrybu vyvrhující Jonáše na pevninu. Další reliéfy představují „Boží oko“ nahoře ve štítu, sv. Petra s orlem vlevo a sv. Floriána hasícího oheň vpravo. V moři můžeme kromě Jonáše a velryby vidět ještě mořskou pannu a mořského koně.

Ve dvorní fasádě jsou zachována terakotová ostění oken.

V letech 1976–77 byl dům zrekonstruován a předán k užívání Východočeské galerii. V 90. letech byla provedena rekonstrukce dle návrhu arch. J. Klimeše pro soukromou firmu. Roku 2000 byl dům městem odkoupen a opět předán galerii.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

33

Morový sloup

Pernštýnské náměstí

GPS: 50° 2' 18.972" N, 15° 46' 44.443" E

Morový sloup s pozlacenou sochou Panny Marie nechal r. 1695 postavit děkan Valentin Kelčák jako poděkování za záchranu města před morem. V letech 1773–77 byl Jakubem Teplým doplněn balustrádou a sochami českých světců:

Dole sv. Josef, sv. Prokop, sv. Jan Nepomucký, sv. Ivan, nahoře sv. Ludmila, sv. Václav, sv. Vojtěch a sv. Norbert.

V roce 1778 nechal místní celník Kotík sochu Panny Marie pozlatit.

SOUSOŠÍ JE ZAPSÁNO MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

34

Radnice

Pernštýnské náměstí čp. 1

GPS: 50° 2' 19.220" N, 15° 46' 43.718" E

Postavena byla v letech 1892–94 v novorenesančním slohu dle návrhu architekta Jana Vejrycha. Výstavba radnice tehdy znamenala největší zásah do původního jádra města. Byla postavena na místě staré radnice a dalších tří zbořených sousedních domů.

Na průčelí radnice, které dvě věže člení na tři části, můžeme vidět medailony, jež zpodobňují české krále. Mezi okny druhého patra jsou fresky s alegoriemi ctností. Socha rytíře na štítu nad vchodem představuje Vojtěcha z Pernštejna a byla vytvořena dle náhrobku v kostele sv. Bartoloměje. Na zadním průčelí radnice do Wernerova nábřeží vynikají sgrafita podle návrhu Mikoláše Alše.

Vzácné návštěvy jsou přijímány v historickém sále s kazetovým stropem a alegorickými obrazy, společenský sál s balkonem slouží kulturním a společenským akcím.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

35

Wernerovský dům

Pernštýnské náměstí čp. 116

GPS: 50° 2' 18.876" N, 15° 46' 41.953" E

V domě také v letech 1505–15 sídlila radnice. Tehdy to byl však jednopatrový dům, druhé poschodí a dnešní vzhled dostal dům až po roce 1538.

Dům je nárožní s opěrným obloukem přes Bartolomějskou uličku, členěný třemi stlačenými oslími hřbety nad nikami s temperovanými figurálními malbami z doby po roce 1538 a s obloučkovým štítem z této doby. V nikách vidíme (zleva) šlechtičnu se sokolem a psem, šaška a rytíře s dřevcem a kopím; niky byly zazděny a opět odkryty při rekonstrukci domu v roce 1904. Renesanční figurální malby jsou originálním prvkem, typickým pro perněšejnské Pardubice.

Dům vlastnil starosta města Leopold Werner. Jeho dceru Julii si vzal profesor PhDr. Jan Gebauer – jazykozpytec. Zde se jim roku 1869 narodila dcera Marie Gebauerová, česká spisovatelka.

Bartolomějská ulička je jednou z nejpůsobivějších částí městského historického jádra.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

36

Krajská knihovna

Pernštýnské náměstí čp. 77

GPS: 50° 2' 17.661" N, 15° 46' 42.034" E

Pozdně gotický dům z výstavby po roce 1507, renesančně přestavěný po roce 1538. V budově jsou zachovány klenby v přízemí a 1. patře. Reliéfní deska na goticko-renesančním průčelí z roku 1511 znázorňuje erbovní pověst Pernštejnů. Výše býval empírový Mariánský obrázek, při opravě odstraněný. V 1. poschodí je pak obnovená dvojice trojdílných, pozdně gotických oken s kamenným ostěním.

Dům je názorným dokladem stavebního vývoje náměstí. Při rekonstrukci v roce 1960 byly odkryty četné gotické prvky, dříve malované niky ve druhém poschodí a zbytky barevné výzdoby fasády.

Roku 1848 tehdy zchátralý dům koupil Marek Oesterreicher a od základu jej přestavěl. Byl prvním židovským občanem, kterému bylo dovoleno usadit se na Starém Městě.

DŮM JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

37

Zelená brána

Zelenobranská čp. 73

GPS: 50° 2' 16.843" N, 15° 46' 40.840" E

Charakteristická dominanta města a jediný celistvý zbytek městského opevnění. Ve věži sídlil trubač a hlásný. Věž a přízemní předbraní byly postaveny po r. 1507 mistrem Pavlem. Brána byla opravena po požáru v letech 1538–42. Mistr Jiřík z Olomouce zvýšil předbraní (renesanční atika) i věž. Brána byla roku 1886 restaurována předním českým restaurátorem Josefem Mockerem. Reliéf Ješek z Pardubic před Milánem na předbraní znázorňuje vznik erbu pánů z Pardubic a později města. Reliéf zhotovil Bohumil Vlček roku 1903 dle návrhu Mikoláše Alše. V roce 1912 prošla Zelená brána zásadní rekonstrukcí. Byl zřízen dřevěný ochoz, byly odstraněny původní omítky věže tak, že trup věže má od té doby současnou, neomítnutou podobu.

Ochoz na věži poskytuje vyhlídku na celé město i okolí.

Věž je ukončena nahoře hvězdou a 4+4 vížkami se zlacenými praporce na zlacených makovičkách. Odtud pořekadlo „Leskne se jako pardubická věž“. Se zlatou makovicí a deseticípou hvězdou na vrcholu měří Zelená brána 59 metrů.

JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

38

Městská spořitelna

náměstí Republiky čp. 1

GPS: 50° 2' 15.993" N, 15° 46' 39.644" E

Citlivě navržená budova u Zelené brány byla postavena v letech 1914–17, jejím architektem byl František Roit. Plastická výzdoba od pardubického rodáka Jaroslava Skály bohužel časem zmizela. Je prvním příkladem moderní architektury na náměstí Republiky propagujícím účelnost, čistotu a úspornost formy.

V budově po jejím otevření sídlily v prvním patře kanceláře spořitelny, v přízemí byly obchody. Dnes v přízemí najdeme Turistické informační centrum Pardubice.

39

Komerční banka

náměstí Republiky čp. 222

GPS: 50° 2' 17.339" N, 15° 46' 39.390" E

V místě dnešní Komerční banky stával v minulosti hostinec „U České koruny“. Ten byl svého času centrem kulturního dění ve městě, součástí býval i prostorný společenský sál s jevištěm.

Anglobanka (dnes Komerční banka) byla vystavěna v letech 1924–25 dle návrhu architekta Josefa Gočára v sousedství Zelené brány. Je to solidně působící, klasicizující, modernistická bankovní budova. Spolu s dalšími budovami na náměstí Republiky tvoří unikátní soubor architektury první republiky.

40

Zvonice u kostela sv. Bartoloměje

GPS: 50° 2' 18.649" N, 15° 46' 39.511" E

Potřeba zvonice vedle kostela byla připomínána roku 1532. Hranice pro zvony byla postavena roku 1556, zvonice vznikla pravděpodobně na starším kamenném klenutém přízemí.

Roku 1653 vyhořela, na jejím místě vznikla roku 1662 zvonice nová.

Dnešní zvonice pochází z roku 1931 a je pěkným příkladem české meziválečné architektury. Jde o jedinou moderní zvonici v Čechách, přičemž ale nápaditě využívá starší zdivo přízemí. Na zvonici je umístěna deska na paměť padlým v 1. světové válce.

Zvonice má tři zvony: Bartoloměje – původní zvon z roku 1653, Viléma z Pernštejna, Arnošta z Pardubic.

Poslední dva nové zvony byly vysvěceny v roce 2008. Zhotovila je Leticie Vránová – Dytrichová z Brodku u Přerova.

41

Arciděkův kostel sv. Bartoloměje

Arciděkův kostel sv. Bartoloměje

GPS: 50° 2' 19.455" N, 15° 46' 37.564" E

Původně pernstejnský pohřební chrám. Byl vybudován na počátku 16. století, dokončen roku 1514. V době výstavby kostela přišel do Pardubic řád minoritů, pro které se stal nový kostel chrámem klášterním. V presbytáři je dochován náhrobek Vojtěcha z Pernštejna z roku 1534, kostel byl současně budován jako pernstejnská hrobka. Roku 1538 kostel vyhořel, Jan z Pernštejna jej však nechal vysokým nákladem opět postavit a rozšířit. Na hlavním oltáři je obraz umučení sv. Bartoloměje od slezského malíře M. L. Willmanna z r. 1692–93.

V roce 1912 byl kostel na západní straně rozšířen o předsíň s kaplí a novým hlavním vchodem dle návrhu architekta Boží Dvořáka. V kapli Piety přiléhající k novému hlavnímu vchodu je monumentální sousoší Kalvárie se sochami andělů z doby kolem roku 1736 z dílny Jiřího Františka Pacáka. Pro mozaiky s národními světci nad vchodem navrhl předlohu Mikoláš Aleš, jedná se o vyobrazení sv. Ludmily, sv. Václava a sv. Prokopa. Mozaiky provedl Viktor Förster. Ve štítu nad mozaikami vidíme reliéf Ukřižování od Viléma Amorta.

KOSTEL JE ZAPSÁN MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

42

Střední průmyslová škola potravinářská

náměstí Republiky čp. 116

GPS: 50° 2' 19.471" N, 15° 46' 35.201" E

Budova byla postavena u příležitosti Celostátní výstavy tělesné výchovy a sportu v roce 1931, v době konání této události sloužila jako hlavní výstavní palác. Po skončení výstavy pak byla stavba využita pro potřeby průmyslového muzea. Monumentální stavbě ve stylu moderního klasicismu vévodí symetrický princip, čímž nese jeden z hlavních znaků svého autora, architekta Karla Řepy. Vestibul budovy je vyzdoben rozměrnou vitráží Josefa Salavce.

Od roku 1947 budova slouží potřebám potravinářské a mlynářské průmyslové školy. Unikátní je především školní mlýn, využívaný pro výuku ve studijním oboru technologie potravin – mlynářství.

BUDOVA S MLÝNEM JSOU ZAPSÁNY MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

43

Děkanství

Kostelní čp. 92

GPS: 50° 2' 20.702" N, 15° 46' 37.609" E

Roku 1514 postavil Vilém z Pernštejna pro řád minoritů kostel sv. Bartoloměje s klášterem. Roku 1532 se však z rozhodnutí Vojtěcha z Pernštejna ujali vlády nad sv. Bartolomějem kališníci. Na počátku 17. století pak došlo k návratu katolické církve do kostela i fary.

Již původní fara byla jednopatrová, přestavěná a rozšířená v pozdějších rekonstrukcích. Dnešní podobu získala budova při přestavbě na konci 19. století.

Upomínkou na původní klášter s farou z roku 1514 je pozdně gotický díl na kamenném ostění portálu, klenuté místnosti v zadním traktu či schodiště s eliptickou křížovou klenbou.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

44

Městská struha

Kostelní ulice, Wernerovo nábřeží

GPS: 50° 2' 20.270" N, 15° 46' 39.236" E

Vybudována již v roce 1501 Vilémem z Pernštejna. Městská struha vedla vodu z Chrudimky nedaleko budovy Automatických mlýnů. Kanál podtéká domy na Starém Městě, aby se na povrchu objevil na dnešním Wernerově nábřeží, kde poháněl panský a obecní mlýn nebo měšťanský pivovar. Vody využívaly také lázně nebo masné krámy v blízkosti kostela sv. Bartoloměje. Před kostelem sv. Bartoloměje se pak tok kanálu spojoval s Městskou řekou, která dnes již také neexistuje.

Pernštejnové se samozřejmě snažili dbát, aby voda v tomto uměle vytvořeném kanálu nebyla znečišťována. Byla stanovena pravidla na udržování její čistoty, jednak musely být pravidelně čistěny mříže, jež se nacházely v průtocích u Bílé brány, masných krámů a kostela, aby zachytávaly největší nečistoty, jednak byly stanoveny pokuty pro ty, kteří struhu znečišťovali hnojem či vzhazováním mršin.

45

Soubor památných jerlínů japonských

Wernerovo nábřeží

GPS: 50° 2' 20.917" N, 15° 46' 41.785" E

Za kostelem Sv. Bartoloměje roste skupina čtyř památných jerlínů japonských (*Sophora japonica*). Stromy mají obvody kmenů od 170 cm do 220 cm, jejich výška je 14 m. Stromy sem byly vysazeny v průběhu 19. století.

Tyto památné jerlíny japonské jsou chráněny jako památné stromy od roku 1994 pro svoji dendrologickou hodnotu a vzácnost.

46

Pernštyňská ulice

Pernštyňská čp. 11, 12, 13, 42

GPS: 50° 2' 21.946" N, 15° 46' 45.220" E

Přízemí domu čp. 11 pochází z nejstarších dob města, tedy z doby okolo roku 1330. První patro bylo přistavěno mezi roky 1507–1515, kdy po rozsáhlé rekonstrukci byly za Viléma z Pernštejna všechny domy ve městě jednopatrové s vysokými trojúhelníkovými štíty s výklenky. Malby ve výklencích znázorňují bakaláře, lovce, pastýře či dokonce opuchlého pijáka. Fasáda domu čp. 12 má částečně zachované niky, které představují muže s kopím, sv. Annu Samotřetí a sv. Jana Evangelistu. V sousedním domě čp. 13 byl od roku 1531 obecní mlýn. Roku 1759 obec mlýn prodala do soukromých rukou a roku 1831 byl mlýn opět sloučen se sousedním císařským mlýnem. Spolu s ním také roku 1910 zanikl. Pamětní desku, která popisuje historii mlýna, si můžete prohlédnout, pokud projdete průchodem do uličky Pod Sklípky. V domech čp. 12–13 se v roce 1828 narodil někdejší starosta města, Václav Bubeník, který má mimo jiné i zásluhy na pořádání dostihů ve městě. V domě čp. 42 se narodil roku 1840 redaktor a zemský říšský poslanec František Schwarz. Pamětní deska na domě byla osazena 14. 8. 1910.

DOMY JSOU ZAPSÁNY MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

47

Bělobranské náměstí

Bělobranské náměstí čp. 141

GPS: 50° 2' 24.898" N, 15° 46' 49.240" E

Bělobranské náměstí plnilo ve městě důležitou komunikační funkci. Jeho původní podoba z dob pánů z Pernštejna však náměstí moc nepřipomínala, spíše to byla rozšiřující se ulice. Dnešní tvar náměstí byl dán dvojitým valem, který zde byl zbudován jako obrana před švédskými vojsky roku 1643.

V místech, kde ulice sv. Anežky České přechází v náměstí, stávala Bílá brána postavená roku 1507. Roku 1840 však byla z důvodu překážky v dopravě zbořena. Náměstí bylo totiž křižovatkou severojižní komunikace z Hradce Králové do Chrudimi a západo-východní z Prahy do Vysokého Mýta.

Dům čp. 141 má barokní fasádu, bydlíval zde barvív Antonín Červinka.

Protože vyústění náměstí na severu a východě směřovalo na mosty, bývala tu celnice a na náměstí i dnes nalezneme sochu sv. Jana Nepomuckého, patrona mostů, z roku 1757.

48

Automatické mlýny

Mezi Mosty 436

GPS: 50° 2' 29.989" N, 15° 46' 55.280" E

Mlýn se sílem navrhl architekt Josef Gočár. Realizace probíhala po etapách v r. 1911, 1919, 1922 a 1926. Mlýn je z režného zdiva a dá se říci, že tak trochu připomíná hrad (najdeme tu cimbuří nebo prampouchy – obloukové můstky). Automatické mlýny jsou cenným dokladem Gočárovy tvorby na přechodu od moderny ke kubismu a dekorativismu. Mlýn je koncipován tak, že může v případě potřeby využívat lacinou vodní dopravu.

Obloukovým mostkem je mlýn spojen se sílem. Mlýn vyniká robustní hmotou, kobercově utvářeným geometrizujícím dekorem dvoubarevného pláště z režného zdiva a rozeklanými střešními atikami.

BUDOVA JE ZAPSÁNA MEZI KULTURNÍ PAMÁTKY.

49

Zámecká ulice

Zámecká čp. 20

GPS: 50° 2' 23.950" N, 15° 46' 43.242" E

Zámecká ulice nese své pojmenování od roku 1881. Je přirozeným pokračováním Pernštýnské ulice, ale poněvadž leží za křižovatkou s Kostelní ulicí a ulicí sv. Anežky České, dostala již roku 1518 samostatné jméno. Říkalo se jí tehdy ulice K Zámku a kolem roku 1542 se jí říkalo „Ulice jdouc k hradu“.

Dům čp. 21 je zdoben malovanými nikami z doby Viléma z Pernštejna. Ve druhém patře byly odkryty niky, ve střední části s malířskou výzdobou, která představuje dvě polopostavy žen vyhlížejících z okna. V nise nad vchodem se dochovala část erbu. V domě žil v letech 1849–51 lékař MUDr. František Markl.

DŮM JE KULTURNÍ PAMÁTKOU.

50

Přihrádek s pozdně gotickou bránou

GPS: 50° 2' 25.276" N, 15° 46' 43.565" E

Přihrádek na přístupu z města do zámku byl zřízen kolem roku 1515. Sloužil jako hospodářské zázemí zámku a současně jako vrátnice u vstupu do zámku. Z domů, jež byly upraveny v klasicistním slohu v době kolem roku 1800 a v první třetině 19. století, se zachovala původní pozdně gotická a renesanční jádra, ale také výzdoba průčelí s malovanými výklenky nebo kamenná ostění. Uzavřený prostor Přihrádku obklopyly budovy, které sloužily jako sklady, kanceláře panských úředníků, vězení a byty. Sýpka za branou je barokní a pochází z druhé poloviny 18. století. Kašna uprostřed náměstí je klasicistní, z první třetiny 19. století. Na renesančním domě se zachovalou obloučkovou atikou je umístěna pamětní deska připomínající spisovatele a prvního ředitele vyšší reálné školy J. V. Jahna, pardubického rodáka.

Věžová brána s padací mříží, která Přihrádek chránila, je dílem mistra Pavla. Dřevěný most, který původně spojoval Přihrádek se zámekem, byl nahrazen dnešním náspev s kamenným mostkem se sochami sv. Jana Nepomuckého a Františka z Pauly.

DŮM JE KULTURNÍ PAMÁTKOU.

51

Zámek

Zámek čp. 1

GPS: 50° 2' 27.793" N, 15° 46' 35.109" E

Původně tvrz postavená ve 13. století v bažinatém terénu. Místo nabylo významu díky změně vodního režimu, jako celnice kontrolující mýto z plavby a přechod přes Labe. Arnošt z Pardubic tvrz přestavěl na hrad. Jeho zásadní přestavbu na zámek na přelomu gotiky a renesance uskutečnil renesanční velmož Vilém z Pernštejna v letech 1491–1515. Pernštejnové byli v té době nejbohatším rodem v Čechách.

Pozoruhodná je výzdoba rytířských sálů, patřící k nejstarším dochovaným renesančním nástěnným malbám v Čechách. Velmi hodnotný je vstupní zámecký portál vytesaný z větší části roku 1529, osazen byl roku 1541. Roku 1920 koupil zámek od původního majitele barona Richarda Drasche z Wartimberka Muzejní spolek, který zámek spravoval do roku 1952.

Areál zámku včetně opevnění je od roku 2010 národní kulturní památkou. Sídí tu Východočeské muzeum a Východočeská galerie.

52

Zámecké valy

GPS: 50° 2' 23.485" N, 15° 46' 37.880" E

Kolem zámku, centra svého panství, nechal v době tureckého nebezpečí vybudovat Vilém z Pernštejna mohutné hliněné valy. Ty dosahují výše prvního patra zámku. Opevnění doplňovaly čtyři rondely, kde bylo možné umístit těžké dělostřelectvo.

Pod valy zámek obepínají hradby se střílnami pro střelce s ručními zbraněmi, okolo celého zámeckého areálu pak byl v případě válečného nebezpečí napuštěn vodní příkop.

53

Tyršovy sady

GPS: 50° 2' 33.029" N, 15° 46' 29.286" E

Dnes park zvaný Tyršovy sady býval původně zamokřeným územím sloužícím v případě nebezpečí jako vodní příkop pro ochranu zámku. Zahradník Václav Vetešník zde roku 1927 založil pokusnou jiřinkářskou zahradu, první v ČSR.

V roce 1931 zde bylo zbudováno výstaviště Celostátní výstavy tělesné výchovy a sportu. V prostoru okolo pardubického zámku byly postaveny výstavní pavilony dle návrhů architekta Karla Řepy a Ferdinanda Potůčka. Výstava trvala čtyři měsíce a za tu dobu ji navštívilo na 1 245 000 lidí z ČSR i zahraničí.

Většina pavilonů byla po skončení výstavy zbourána, některé našly využití i v dalších letech (např. dřevěná restaurace u Matičního jezera sloužila až do poloviny 20. století).

Název Jiřinky pro původní jiřinkářskou zahradu se vžil pro celý park a přetrval do dnešních dní.

54

Zdymadlo na Labi

GPS: 50° 2' 38.998" N, 15° 46' 30.086" E

Nachází se těsně pod soutokem Labe a Chrudimky, jeho výstavba probíhala v letech 1964–74. Tento stupeň je připraven pro splavnění, jakmile bude realizován stupeň pod Přeloučí. Při realizaci průplavního spojení Dunaj–Odra–Labe bude ve zdrži odbočovat plavební kanál labské větve.

Hlavními objekty jsou: jez s lávkou, malá vodní elektrárna (spád 3,9 m, hltnost 62 m³/s, výkon 1,93 MW), plavební komora (užitná délka 85 m, šířka 12 m).

Účelem vodního díla, kromě ochrany před povodněmi, je aktuálně výroba elektřiny, zajištění odběrů povrchové vody a využití jezové zdrže pro vodní sporty a rekreaci.

55

ČEZ Arena

Sukova třída 1735

GPS: 50° 2' 24.276" N, 15° 46' 9.035" E

Víceúčelová sportovní hala. První umělá nekrytá ledová plocha byla v Pardubicích postavena v roce 1947, v letech 1958–60 byl na jejím místě vybudován krytý zimní stadion s kapacitou 11 500 míst. Hala prošla komplexní rekonstrukcí na konci 90. let minulého století, provoz modernizované arény byl zahájen v roce 2001. Původní projekt na přestavbu a modernizaci byl však zredukován, a proto čekala hokejovou halu další rekonstrukce, která proběhla v letech 2007–2008. Nyní se zde koná velké množství sportovních i společenských a kulturních akcí. Sídlí tu hokejový klub ČSOB Pojišťovna Pardubice, své prvoligové zápasy zde hrají i prvoligoví pardubičtí basketbalisté. Kapacita haly je 10 194 diváků.

56

Památné stromy – dubová alej na levém břehu Labe

GPS: 50°2'24.186"N, 15°46'2.976"E

Alej vede od ČEZ Areny na sídliště Závodu míru. Obvod kmenů stromů je v rozmezí 350–440 cm, stromy jsou vysoké 25 metrů a celá alej je součástí nadregionálního biokoridoru.

Pardubice jsou městem na Labi a Chrudimce – regulace obou řek byla provedena v letech 1909–11. Odhadované stáří stromů je 100 let. Řeka stále čeká na své využití – lacinou a nerušící lodní dopravu. Podél Labe vedou cyklistické trasy směr Svítkov a Srnojedy, po pravém břehu směrem na Kunětickou horu.

57

Tesco (dříve Prior)

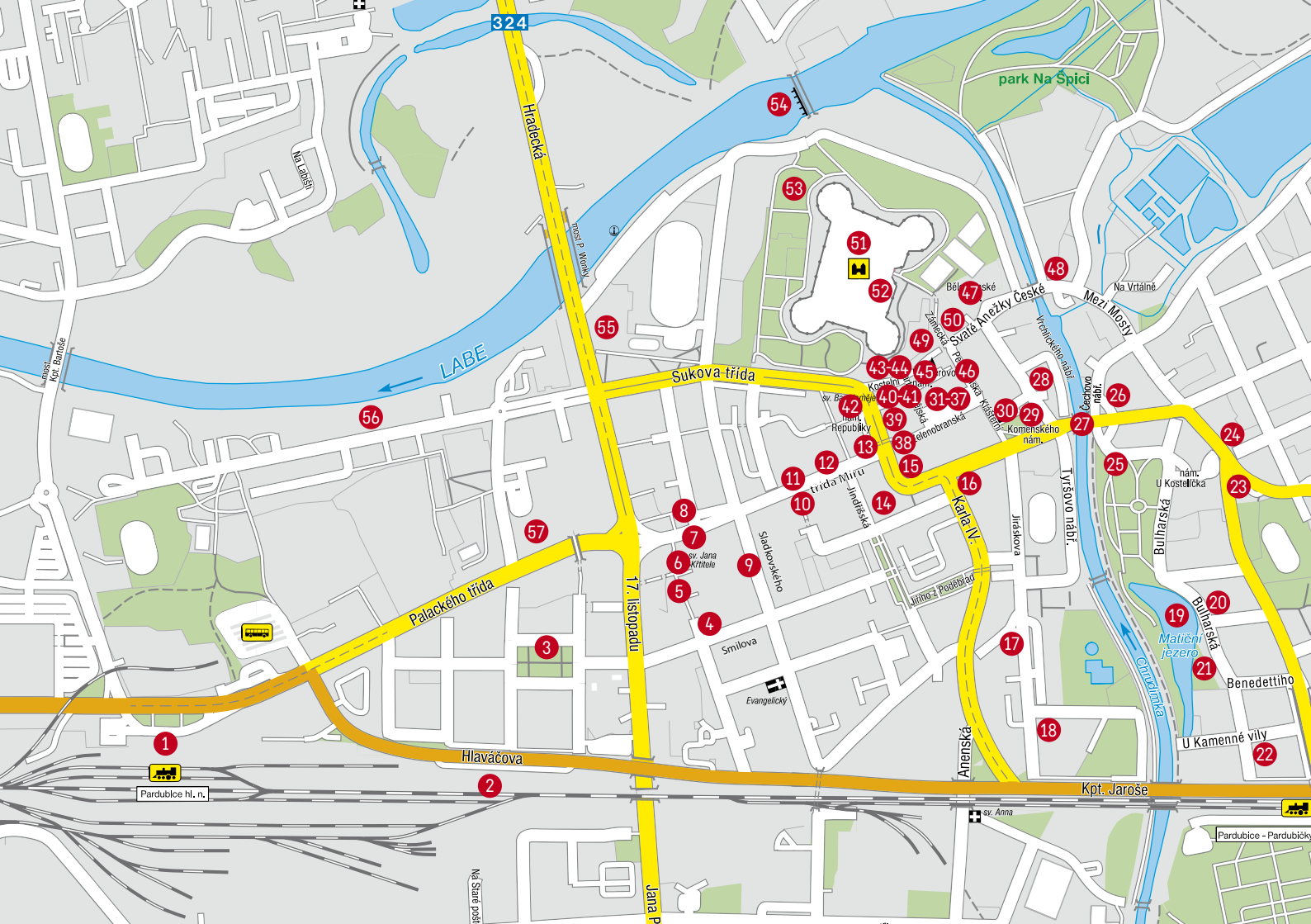
Palackého čp. 1950

GPS: 50° 2' 11.209" N, 15° 46' 1.990" E

Návrh 1971, Růžena Žertová, realizace 1971–74.

První velký moderní obchodní dům v centru Pardubic působí jako poutač v městském prostoru. Červená barva podle autorky charakterizuje znak města s koněm na červeném pozadí, řešení fasády odráží tradici perníku a původní průchozí dispoziční řešení přízemí mohlo v době nákupní horečky opravdu připomínat dostihy.

Po roce 1989 se obchodní dům Prior Pardubice stal součástí řetězce K-mart, nyní je obchodní dům součástí řetězce Tesco.

© Ing.arch.Vladimír Rozehnal a Jan Řeháček členové Klubu přátel Pardubicka

© foto Vladimír Rozehnal a Jan Řeháček

© mapy SHOCart, spol. s.r.o.

Vydalo Statutární město Pardubice

Realizovala společnost P A R E X P O, s. r. o.